

**ПОСИЛЕННЯ
КОНСОЛІДАЦІЇ
СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ
НА ШЛЯХУ ВСТУПУ
УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ
МОЛДОВА ДО
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 жовтня 2024 року

УДК 316+339.94
ББК 60.5+66.4

Соціологічна асоціація України
Південноукраїнське відділення САУ
Державний вищий навчальний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.
Д. Ушинського»
Кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет психології, політології та соціології
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
Centrul Sociologie și Psihologie Socială al ICJPS
Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova

**«ПОСИЛЕННЯ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ
ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ»**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 жовтня 2024 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

*ПОСИЛЕННЯ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ
ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:*
МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Рецензенти:

Інна ГОЛУБОВИЧ, докторка філософських наук, професорка, завідувачка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Лілія ЯКОВЛЕВА, доктор політичних наук, професор, професор кафедри соціології Національного університету «Одеська Юридична Академія».

Рекомендовано Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Протокол № 5 від 28.11.2024 р

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – **Олена ЛІСЕЄНКО**, д. соц. н., професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), голова Південноукраїнського відділення САУ, Україна

Члени редколегії:

МОКАНУ Віктор, д. соц. н., директор Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, керівник Асоціації соціологів і демографів Республіки Молдова, Республіка Молдова

БОРІНШТЕЙН Євген, д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), Україна

ПЕТІНОВА Оксана, д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

АТАМАНЮК Зоя, д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Посилення консолідації суспільства та ролі людського капіталу на шляху вступу України та Республіки Молдова до Європейського Союзу : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Кишинев- м. Одеса, 17-18 жовтня 2024 року) / за ред. д. с. н., проф. Лісеєнко О. В. – 138 с.

Матеріали конференції представлені в авторській редакції мовою оригіналу

© Південноукраїнське відділення Соціологічної асоціації України, 2024

© Асоціація соціологів та демографів Республіки Молдова, 2024

НІКОН Наталія	ПСИХОЛОГІЧНА ВРАЗЛИВІСТЬ ЧОЛОВІКІВ У КРИЗІ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ	46
АТАМАНЮК Зоя	ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МАНУПУЛЯТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	48
КРИВОШЕЯ Тетяна	МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ ТА МОЛДОВІ: ВИКЛИКИ, ОБМЕЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОКРАЩЕННЯ	51
НАУМКІНА Світлана, ЄВЦЕНКО Роман	ВПРОВАДЖЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ КРОК ДО ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС	54
ЯРОВА Ліліана	СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ ТА ВИКЛИКАМИ ВОЄННОГО СТАНУ	57
ПАНАСЮК Валентин, МАКІЄВСЬКА Катерина	ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОГО СТАНУ	60
ПОПЛАВСЬКА Тетяна, ФЕДОРОВА Інна	ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДУЮЧОГО СОЦІАЛЬНОГО ІДЕАЛУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІДЕОЛОГІЇ	64
ЧОРНА Вікторія	СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	67
PRONOZA Inna, KAZYUK Anatoly	THE ISSUE OF UKRAINE AND MOLDOVA IN THE GEOPOLITICAL SPACE OF THE EUROPEAN UNION	71
КОЗЛЕНКО Павло	БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ БАЧЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ВИМІРУ	73
РИБКА Наталія	УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСІВ СТЕРЕТИПІЗАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ	75
АФАНАСЬЄВ Олександр	НАРАТИВИ І ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ ЗАГРОЗИ	78
ЖАРКИХ Володимир	СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА І ПРИНЦИПИ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	81

пріоритетом для забезпечення довгострокової стійкості в боротьбі з корупцією. Ці кроки повинні супроводжуватися активним залученням громадськості та зміцненням культури законності та прозорості на всіх рівнях суспільного управління.

(1) CPI — це абревіатура для Індексу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index), який щорічно публікує міжнародна неурядова організація Transparency International. Цей індекс вимірює рівень корупції в державному секторі країн світу на основі сприйняття експертів та бізнесменів.

Індекс CPI оцінює країни за шкалою від 0 до 100, де 0 означає, що корупція сприймається як дуже висока, а 100 — що корупція відсутня. Цей індекс використовується для порівняння рівнів корупції між країнами, а також для оцінки ефективності антикорупційних політик та ініціатив на міжнародному рівні. Це один з найвідоміших та найширше цитованих індексів корупції у світі, який відіграє ключову роль у міжнародних економічних та політичних дослідженнях.

(2) Transparency International — це міжнародна неурядова організація, яка бореться з корупцією у всьому світі. Її місія полягає в тому, щоби зупинити корупцію та запобігати зловживанням владою, шляхом впровадження глибших реформ для підвищення прозорості у всіх секторах суспільства.

Світлана НАУМКІНА,

доктор політичних наук, професор, завідувачка кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Роман ЄВЦЕНКО,

аспірант кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ВПРОВАДЖЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ КРОК ДО ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС

Згідно з Антикорупційною стратегією на 2021–2025 рр. (затверджена Законом «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 рр. (2022) та Державною антикорупційною програмою на 2023–2025 рр. (затверджена Постановою КМУ № 220 (2023)), впровадження нормативного регулювання лобістської діяльності слідом за прийняттям Закону про розширення повноважень Спеціалізованої антикорупційної прокуратури через прийняття Закону від 8 грудня 2023 р. визначалося пріоритетним кроком для вступу України в ЄС. GRECO у звіті щодо виконання рекомендацій, наданих у рамках IV Раунду оцінювання «Запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів» від 24.03.2023 р., рекомендувала запровадити правила взаємодії членів парламенту з лобістами, які намагаються впливати на законодавчий процес.

23 лютого 2024 року було прийнято Закон України «Про лобіювання» № 3606-IX [1]. Цей закон набрав чинності 14 березня 2024 року та вводиться в дію через два місяці з дня початку функціонування Реєстру прозорості, але не пізніше 1 січня 2025 року (за винятком окремих положень).

Відповідаючи на критику, українські органи влади зазначають, що зараз вносяться зміни до законодавства: прийнято Закон № 2322-IX Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки від 20.06.2022 р., яким затверджено Антикорупційну стратегію на 2021–2025 рр. [2].

Окрема рекомендація GRECO (IX) в п. 56 прямо стосується лобіювання: «запровадити правила щодо того, як члени парламенту взаємодіють з лобістами та третіми сторонами, які прагнуть вплинути на законодавчий процес» [3, с. 10]. GRECO нагадує, що жодна із законодавчих ініціатив щодо лобіювання не реалізувалася, хоча українська влада зазначає, що розробка закону про лобіювання передбачена в Антикорупційній стратегії і з 2021 р. і діє робоча група для розробки законодавства, відбулися контакти з метою вивчення досвіду регулювання, зокрема, міжвідомче співробітництво з Хорватією, Сербією, Францією. Тим не менш, GRECO зробила висновок, що їх рекомендація є невиконаною.

Підписуючи Угоду про асоціацію з ЄС (2014), Україна взяла зобов'язання сприяти процесу інституційної розбудови лобістської діяльності. 1 вересня 2017 р. Угода стала чинною, і прийняття законодавства про лобістську діяльність набуло практичної актуальності, що підтверджували і рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO).

В 2020 р. лише на одній сесії парламенту було зареєстровано чотири законопроекти з регулювання лобізму. За словами С. Власенка, автори адаптували американський закон під українські реалії, оскільки «формально лобістів у нас немає, але, коли громадські активісти отримують гранти, вони називають себе лобістами. ... у нас активізм став професією, яка, на жаль, не регулюється державою» [4]. Втім, законопроект не знайшов підтримки на рівні підкомітету з питань конституційності на чолі з О. Совгирею (депутати критикували норми щодо звітності, а запрошені представники громадських організацій – за порушення свободи об'єднань).

Варто зазначити, що жоден з 4-х законопроектів 2020 р. не був прийнятий. За відсутності спеціального Закону для регулювання лобіювання в Україні застосовують широкий перелік нормативних актів.

Надактивним вважається зовнішній лобізм, пов'язаний з діяльністю крупних інвестиційних компаній, які співпрацюють з урядом, подібних BlackRock, JPMorgan Chase, а також Rasmussen Global (представництво в Україні очолює экс-депутат О. Сотник), Rud Pedersen Group's (представництво в Києві очолив Мірон Василик, колишнік радник в «НАФТОГАЗ» та ін.).

Приклади національного регулювання лобіювання в таких державах як Австрія, Німеччина, Франція, Словенія, Грузія, Велика Британія, Польща,

Литва, Латвія, Ірландія Північна Македонія, Бельгія, Італія. Іспанія, Румунія, Японія та Україна підтверджують поступову трансформацію у сприйнятті лобіювання в якості додаткового каналу представництва, який стимулює відкритість політичної системи до взаємодії між органами публічної влади та управління, з одного боку, та зацікавленими групами, які є носіями ексклюзивних, конкуруючих інтересів, - з іншого. Протягом останніх років спостерігався повільний процес «проявлення» лобізму як системного явища, що підлягає регулюванню. Маючи за основу досвід США та Канади, рекомендації міжнародних організацій, таких як ОЄСР, Рада Європи, Група держав по боротьбі з корупцією (GRECO), Рух «Transparency International», національні системи встановили режими регулювання лобіювання, які мають риси режимів поміркованої або низької надійності.

Таким чином, дослідження ефективності традиційних та новітніх практик регулювання лобізму в світі надає можливість визначити, що вони розвиваються від латентних низькорепутаційних форм реалізації інтересу через формування специфічних механізмів професійної інформаційної сигналізації (переконання) до форм законодавчої співпраці через законодавче субсидування процесу узгодження інтересу та запобігання конфлікту між групами та державною владою.

Варіативність регулювання лобістської діяльності проявилась у формуванні своєрідних національних практик в межах традиційних моделей та залишається актуальною навіть за умов впровадження новітніх стандартів, які закріплюються законодавчими та нормативними актами, кодексами поведінки, етичними правилами, практичними платформами для лобіювання.

Національні регулятори по-різному імплементують рекомендації міжнародних організацій, запроваджуючи правила реєстрації лобіста з відносною деталізацією інформації про його діяльність. Регулювання лобізму залишається варіативним. Найбільший недолік нових законів про лобізм полягає в тому, що на перше місце за значимістю виводяться комерційні структури, тоді як некомерційні та недержавні організації залишаються агентами прямого впливу і астротурфінгу. Властивий закритим культурам «клієнтелізм» передбачає переплетення економічних та політичних інтересів, а ключові економічні рішення здебільшого політизовані.

Держави, які вперше запроваджують регламентацію лобіювання, мають завдання створення такого механізму, який би створював умови для самоорганізації інститутів громадянського суспільства, активізував політичний процес за рахунок реалізації інтересів «зацікавлених груп», але розвивався б під контролем держави. В Україні реалізація міжнародних стандартів розпочалася у другому десятилітті XXI століття і тісно пов'язана з прагненням системного вирішення внутрішніх конфліктів груп інтересів, реалізацією антикорупційної стратегії, яка впроваджується в межах євроінтеграційного курсу.

Стандартизація та професіоналізація в сфері лобіювання супроводжується новітніми методиками порівняння систем регулювання та контролю, що проявляється в створенні індексів (Офейма, Ньюмарка, Крепаза та Чарі, Холмана та Люнебурга, Рот, індекс прозорості лобізму Transparency International, Corruption Perceptions Index та інші) для вимірювання надійності регулювання лобізму в країнах та традиційних інтеграційних системах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про лобіювання: Закон України №3606-IX від 23.02.2024. Введення в дію: 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-IX#Text>.
2. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки Закон України; Стратегія від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
3. GRECO. Fourth Evaluation Round. Corruption prevention in respect of members of parliament, judges, and prosecutors. Interim Compliance Report Ukraine. Adopted by GRECO at its 93rd Plenary Meeting (Strasbourg, 20-24 March 2023) URL: <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680aaa790>
4. Новіков І. Чому не вдалося пролобіювати проєкт про лобізм в Україні. Латентний вплив гравців. *Закон і Бізнес*. 19.03.2021. URL: <https://zib.com.ua/ua/147002.html>

Ліліана ЯРОВА,

*доктор політичних наук, професор, завідувача кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ ТА ВИКЛИКАМИ ВОЄННОГО СТАНУ

Широкомасштабна російська агресія спричинила багато трагедій. У сфері соціальної політики держава мала, відкинувши емоції, реагувати на виклики воєнного стану швидко та раціонально. Війна охопила усю територію України, майже кожний громадянин та кожна родина відчули на собі наслідки російської військової агресії. Зруйновано сотні тисяч житлових будинків, більше 5 мільйонів українських громадян офіційно отримали статус «внутрішньо переміщених осіб» (ВПО), а ще понад 7 мільйонів – виїхали з України протягом 2022 року.

В умовах війни одним із основних пріоритетів для державного бюджету України є фінансування збройних сил, виробництва зброї та, у цілому, забезпечення обороноздатності країни. Це цілком природно. Натомість, трансформації соціальної політики в умовах воєнного стану не можуть полягати лише у скороченні витрат державного бюджету. Навпаки, виходячи із конституційних положень (Україну визначено як соціальну державу) та враховуючи реалізацію курсу на європейську інтеграцію необхідно визначити напрямки раціоналізації та удосконалення публічної політики у цій сфері. Як